

יכול להורגו, אך לאחר שכבר הדליק, הגם שהאש מתפשטת והולכת לכיוון העבד, שוב אי אפשר לכל אדם להורגו שהרי אין במיתתו הצלה לעבד. ואם כן מקשה הגמרא, בשלמא לר' יוחנן הסובר 'משום חציו', חיוב התשלומין חל בשעת הדלקתו [וכדברי הנמו"י הג"ל שלר' יוחנן, במעשה הראשון נגמר כל חיובו] ובאותה שעה הרי היה 'רודף' ונפטר מכל חיובי הממון, אלא לריש לקיש, גם אם על אותה שעה שהצית היה פטור מממון, הלא יש לחייבו בכל שעה ושעה שהאש שורפת, ועל אותה שעה שוב אינו רודף. ותרצו שהצית בגופו של עבד, פירוש שבזמן שריפת הגדיש היה מצית בעבד, שעל אותה שעה נפטר משום 'קלב"מ'. [אלא שלשון הרשב"א 'דנשרף הגדיש קודם שמת העבד' משמע לכאורה אף לאחר שגמר מעשהו, וזה צ"ע הלא עתה כבר אינו רודף. וצ"ל דמיידי באופן שיכול למנוע את מותו והוא מונע, דשפיר הוי רודף].

ויתיישב לפי זה מה ששאלו להלן 'וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו מאי ביניהו' ותרצו לחייבו בד' דברים, ומדוע לא תרצו בפשטות דאיכא ביניהו דין קם ליה בדבריה מיניה שעסקנו בזה עתה [ובשלמא כלב שנטל חררה, או גמל הטעון פשתן, לא אמרו, כי מלשון ר' יוחנן משמע 'אשו' ולא אש דבהמתו, אבל נפ"מ של הריגה קשה. וע"ש ברש"י ותוס']. אך לפי האמור ניהא, שלמסקנא שלר"י חייב משום ממונו, שוב אין קלב"מ גם לשיטתו, כי הרי גם אם פטרנוהו על זמן הדלקתו, הלא מתחייב גם על זמן שריפת הגדיש, כשורו המזיק. ודוק בלשון הרשב"א שם, שגם הוא הקשה כשאר הראשונים אלא שהשמיט נפ"מ דמיתה, ע"ש. כי לשיטתו אכן אין נפקותא למסקנא בין ר"י לר"ל בענין זה. שו"ר שעיקרי הדברים נמצאים באחיעזר ח"א יט, ב ואילך. והאריך והרחיב רבות בענין זה.

עוד על עניני 'אשו משום חציו' וכחו' בניזוקין, ברציחה ובאיסורי שבת ע"ע: חדושי הגר"ח על הרמב"ם שכנים יא, א; חדושי הגר"י; חלקת יואב חו"מ ז; חזון איש ב"ק ב; משנת ראשונים ח"ג בבירורי הלכות ה; בית ישי עח. ועל שיטת הרמב"ם בפטור 'טמון' למאן דאמר אשו משום חציו – ע' דבר נחמד בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סוס"י כו.

דף כג

'זליחייב נמי בעל גחלת?' – שהולכת הכלב הרי היא כרוח מצויה, כי כן דרכו ליטול חררה, והיה לו לבעל הגחלת לשמור גחלתו ממנו (שיטה מקובצת, מהרא"ש). הקשה שם, מדוע הוצרך רש"י לומר דלכו"ע חייב משום ממונו. ולכאורה נראה שלדעת רש"י אין שייך לחייב משום חציו אלא ברוח מצויה ממש ולא בבע"ח, שבוה אין הנזק מתייחס לאדם שהדליק את האש אלא לבע"ח ששרף, כשאר בע"ח שלא שמר שאין נזקם מיוחס לאדם. ולכן אילו לא סבר 'משום ממונו', היה פטור כשכלב שאינו שלו הויק באשו.

'זאת אומרת, סתם דלתות חתורות הן אצל כלב' – מפני שהכלב רעב ודרכו לחתר ולחפש אחר מאכלו. הלכך שמירתו אינה אלא בקשירה (ראב"ד).

הקשו הראשונים: אם סתם דלתות חתורות, חוזרת השאלה הראשונה למקומה שיתחייב גם בעל הגחלת? ותרצו בתוספות: כיון ששמר על גחלתו 'כדנטרי אינשי' (= כדרך שמירה רגילה שנוהגים האנשים) – לא הטריחוהו חכמים יותר ופטור.

יש להוכיח שסברא זו שנויה במחלוקת הראשונים (ע' תוס' ב"מ צג: ד"ה איבעי, ובשטמ"ק ובנמו"י שם), ויש סוברים שכל שמירה שאינה מספקת דיה, אף שכך דרכם של בני אדם – אינה סיבה לפטור את המזיק. ואכן הראב"ד (וע' נמו"י בשם הרמ"ה) הסביר באופן אחר: יש לחלק בין אש לשן-ורגל; באש הקילה התורה בשמירתה יותר מבשן ורגל, שאינו חייב אלא כשקורא אני בו 'המבעיר את הבערה'. ולכן בעל הגחלת פטור הגם שסתם דלתות חתורות אצל כלב, ובעל הכלב חייב מדין 'שן'.

בטעמו של דבר יש לבאר, לפי שאש במקומה איננה בגדר 'מזיק' כלל, בניגוד לשון. וכיון שחתירת דלתות ע"י הכלב אינה מצויה כל כך (כ'רוח מצויה') אלא שעלול לקרות כן לעתים, לא חייבה תורה באופן כזה אלא אם כבר חל שם 'מזיק' על הממון (חדושי הגרנ"ט קכב. ע"ש שביסס יסוד זה. על עיקר סברה זו שצריכים חלות שם 'מזיק' בחיוב נזקי ממון – ע"ע ברכת שמואל ו; בית ישי עה; אילת השחר, ועוד).

ולא תירוצי הראשונים, היה מקום לומר שאמנם שכיח הדבר שהכלב יחתור אך לא שכיח שיתחור ויכנס וגם יטול חררה וידליק בה. ולכן בעל החררה אין לו לחוש לצרוף המקרים הללו, אבל בעל הכלב פושע מצד עצם החתירה והכניסה לחצר. ונראה שהראשונים נמנעו מלומר כן, כי אז גם בעל הכלב היה פטור על הגדיש, שלגביו הוא אונס הגם שתחילתו בפשיעה לגבי החררה.

'תפשוט דפי פרה כחצר הניזוק דמי... דאיבעיא להו: פי פרה כחצר הניזוק דמי או כחצר המזיק דמי? – ואי אמרת כחצר המזיק דמי, שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה? אמר רב מרי בריה דרב כהנא כגון שנתחככה בכותל להנאתה...'. ע' בתוספות ובראב"ד ורשב"א – שתי שיטות בבאור הסוגיא. וע"ע

הסבר נוסף יש בתשובת רדב"ז (מובאת בשטמ"ק); שורש השאלה הנידונת היא עד כמה מוטלת אחריות הנוק על הניזק, שהרי גם הוא היה לו לשמור נכסיו שלא ייזוקו. והלכך, במקום ששמר על ביתו או שדותיו כראוי, פשיטא שאין יכול המזיק לטעון 'מאי בעי רפתך בפומא דכלבאי' שהרי הוא בלבד הפושע בגרימת הנוק. הספק אינו אלא כשהניזק שמר את רשותו שמירה פחותה ונכנסה הבהמה ואכלה פירותיו, שכאן יש מקום לטענת המזיק, כיון שגם אתה גרמת לנוקך ולא שמרת על פירותיך כראוי שלא ייכנסו לפי פרת, שהוא כרשותי, אי אתה רשאי לתובעני. או שמא אין הפרה נחשבת כרשות המזיק, ואין לבוא בטענה זו.

וברור לפי זה שאין להוכיח מכל המשניות המחייבות בנוקי שן – לפי שיש להעמידן באופן שהניזק שמר כראוי על פירותיו. אלא שאלת הגמרא מפשט המקרא ובער בשדה אחר שסתמו מדבר באופן הרגיל של שדות שאין להן דלתים ובריה, על כן מקשה היכי משכחת לה? ותיירך שאכן כשהשדה אינה נעולה כראוי לא חייב הכתוב אלא באופנים מסויימים, כגון שף צלמי ופסעי פסועי (ונקט שתי דוגמאות של התולדות שהוזכרו; נתחככה בכותל וטנפה פירות כמוש"כ רש"י). אולם ודאי פשטיה דקרא מתקיים באכילה רגילה ובאופן שהשדה שמורה היטב.

ופשטו ספק זה מסוגית 'כלב שנטל חררה' שאמרו סתם דלתות חתורות אצל כלב, נמצא שבעל הגחלת לא שמר כראוי על גחלתו, ואפילו הכי מחייבים את בעל הכלב על החררה. ומוכח שאין לבוא בטענת 'רפתא בפומי...' בגלל חוסר שמירתו של זה.

וראה לנצי"ב במרומי שדה, דרך אחרת בפירוש הגמרא עפ"י פשטות דברי רש"י. וע"ע תורת חיים.

(ע"ב) 'אמר ליה אמאי איזיל, דאי אזילנא אמרי לי לגדור מר גדירא בארעיה. ואי גדר, שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה...'. נחלקו הראשונים ז"ל; יש אומרים (עתוס' ורי"ף) שטענת אביי היתה לדיחוי בעלמא, ויש סוברים שטענת אמת היא והלכה כמותו (רבנו חננאל). ומודה אביי בעיר – שחייב, שאין אדם יכול לנעול דלתות ביתו כל היום, אבל בצאת הבהמות לשדה אין הרועה יכול לשמור את כולן שלא יכנסו לשדות אחרים, הלכך צריך כל אדם לגדור שדהו. וזהו ששאלו שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה – פירוש, שן הכתובה בפסוק, ובער בשדה אחר' (הרא"ש).

'מתרינן במרייהו תרי ותלתא זמנין. רש"י כתב 'אפילו ברשות הרבים' (ומדברי התוס' משתמע שהולקים על כך). ומבואר שלשיטת רש"י אין לאדם רשות שתאכל בהמתו ברשות הרבים פירות של אחר. ובשיטה מקובצת (לעיל כ: ד"ה הא) מבואר שיש רשות בדבר. ובברכת שמואל (ב) כתב שאין אפילו איסור בידי שמים על אכילת בהמה ברשות הרבים (עפ"י אילת השחר. וע"ע בחידושי הר צבי לעיל כא: ולהלן כט.).

'תיב אמסחתא וקבל זונך'. כלומר שוחטים אותן שחיטה כשרה, ומודיעים לבעלים שיבוא למכרן (עפ"י רמב"ם נזקי ממון ה,א ומאירי; תו"ח).

דף כד

'ריחק נגיחותיו חייב – קירב לא כל שכן. אמרו ליה: זבה תוכיח...'. בספר פני יהושע הסביר שבסברא זו עצמה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה; לדעת רבי יהודה יותר יש לעשותו מועד בשלשה ימים מאשר ביום אחד. ולר' מאיר – להפך.

[וכתב הרש"ש: גם לרבי יהודה כשנגח ג' פעמים ביום אחד הרי הוא מועד לאותו יום. כן דקדק מהנמו"י להלן פ"ד. ויש להסתפק כשנגח ג"פ ביומים – האם מועד לאותם יומים, או שמא תולים כל יום במקרה. וכן מסתבר, שהרי אם נגח שלש פעמים ביום אחד, לא נעשה מועד ליום המחרת, ומשמע אף אם נגח פעמיים ביום השני לא ישלם אלא חצי נזק. וא"כ ודאי ה"ה כשנגח שתי פעמים בראשון ופעם בשני, לא ישלם נזק שלם בנגיחה הרביעית.

ונראה פשוט שזה רק למ"ד 'ליעודי תורא', אך למ"ד 'ליעודי גברא' אין יום ההעדאה מעלה ומוריד להיותו מועד באותו יום]. ושאלו לרבי מאיר מדין הזבה, שנעשית מוחזקת בריחוק ולא בצפיפות. ודחה ר"מ ששם ישנו מיעוט מיוחד מ'זואת', ואין הטעם משום שמוחזקת לראות אלא גזרת הכתוב היא (ע' תוס' ורשב"א).

מובא בירושלמי (פ"ק תענית, וכן נפסק באו"ח קיד) שהמסופק אם הזכיר בתפילתו 'מוריד הגשם' – עד שלשים יום מאז שהתחילו לומר, הרי הוא בחזקת הרגלו הקודם. לאחר שלשים – כבר הורגל לשינוי.

ג. תנו רבנן, הכלב והגדי שדלגו ממטה למעלה – פטורים. מלמעלה למטה – חייבים. [אדם ותרגול בכל אופן חייבים]. ואם דלגו שלא כדרך, כלב בזקירה (קפיצה בוינוק) וגדי בסריכה (נועץ צפרניו בכותל ויורד מעט מעט ורק אח"כ קופץ) – משלמים חצי נזק, שמשונה הוא. כן הוא לפי גרסתנו. ולגירסת הרי"ף והרמב"ם ורבנו יהונתן, מה שאמרו ממטה למעלה פטורים היינו מנזק שלם ובשינוי הנ"ל [וריא"ז כתב שבכל ענין ממטה למעלה הוי שינוי]. אבל לפי פירוש ר"י ורא"ש, ממטה למעלה פטורים לגמרי, שאין דרכם בכך כלל. ורק בדילוג שלא כדרך [מלמעלה למטה. רא"ש] אמרו שמשלם חצי נזק.

דפים כב – כג

מה. חיוב אדם על אשו, משום 'חציו' או משום 'ממונו' הוא? מהן הנפקות המבוארות בסוגיא?

רבי יוחנן אמר: אשו משום חציו. וריש לקיש אמר: אשו משום ממונו [שהרי הולכת ממילא שלא כחץ ההולך מכוחו]. אמר רבא: קרא ומתניתא מסייעים לרבי יוחנן: **כי תצא אש – מעצמה – ישלם המבעיר את הבערה.** ותניא: פתח הכתוב בנזקי ממונו, וסיים בנזקי גופו, לומר לך אשו משום חציו. רש"י נקט שאין לחייב על אש משום ממונו אלא כשהאש שלו (וכן משמע מדברי ר"ח (רשב"א ומאירי). וכ"כ רבנו יהונתן). והתוס' חולקים וסוברים שבכל אופן חייב. וכן נקט הרא"ש. נפקא מינה בין רבי יוחנן לריש לקיש: כשהזוק אדם, האם חייב המזיק בארבעה דברים כדין אדם המזיק; נזק צער ריפוי ושבתי, אם לאו.

לדעת רש"י ועוד ראשונים, אין חייבים על חבלת האש בתשלומי בושת משום שאינו מתכוין. ויש מחייבים (עפ"י רמב"ם יד, טו; תשו"ע תיח, יז ובסמ"ע. וכ"ה בירושלמי). במהלך הסוגיא מבוארות נפקות נוספות: כלב שנטל חררה והדליק גדיש; למ"ד משום חציו חייב חציו נזק על כל הגדיש כדין 'צורות', שהרי 'חציו' הכלב הם. ולמ"ד משום ממונו פטור [מלבד על מקום הגחלת. בהנחה – משלם נזק שלם. ובזריקה – חצי נזק], שהרי אין הגחלת שלו ולא מוטל עליו לשמרה. לדעת הרי"א (וכן נראה בתורי"ד), כאשר הולך הכלב את החררה והדליק גדיש – בעל החררה פטור אעפ"י שפשע בשמירתה.

כיוצא בדבר, גמל הטעון פשתן שנכנס פשתנו לחנות ונדלק בנרו של חנוני והדליק את הבירה; למ"ד משום חציו – חייב [נזק שלם על מקום הלהבה הראשונה. וחצי נזק על שאר הבירה – משום צורות. ראב"ד], ולמ"ד משום ממונו – אינו חייב אלא במסכסכת הבירה כולה. [ואעפ"כ אם היה הנר בחוץ שלא כדין – בעל הגמל פטור, באופן שסיכסכה בעמידה ולא היה יכול להרחיקה כגון שעמדה להטיל מימיה. ואולם אם היה יכול להרחיק – חייב (עם בעל הנר. תוס' ורשב"א ומאירי. ובתו"ח נטה מדבריהם ופירש דלמ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור – אין חייב בעל הנר)].

וכן נפקא מינה לענין 'קם ליה בדרבה מיניה', כגון שהדליק גדיש חברו והיה שם עבד כפות; לרבי יוחנן פטור מתשלומי ממונו הואיל ונתחייב מיתה על העבד, שהרי הרגו ב'חציו'. ולריש לקיש חייב ממונו כי אינו חייב מיתה, מלבד אם הצית בגופו של עבד.

א. מבואר ברא"ש ובשאר ראשונים, שיש באש חיוב מיתה לרוצח לרבי יוחנן. ואילו בחדושי הר"ן (בסנהדרין עז. וע"ש בתוס') חולק וסובר שרק לענין נזקין אמרו לחייב בארבעה דברים, אבל חיוב מיתה בפועל אין אלא על הריגה במעשה בידים או בכח ראשון (ויש לבאר לפי דעה זו דברי רש"י ורש"ל להלן מג:).

ב. מדובר כשנשרף הגדיש קודם מיתת העבד, אבל אם מת תחילה – חייב על הממון שהרי אינו מחויב מיתה בשעת השריפה (עפ"י רשב"א. וכתב כן אליבא דר"ל, ואף דלריו"ח י"ל שהיובו על שעה ראשונה ואז היה מחויב מיתה, אך הלא מודה ריו"ח שחייב גם משום ממונו).
 עוד מבואר בגמרא שפטור 'טמון' אינו אמור אלא באש שחייבים עליה משום 'ממונו' בלבד, אבל למאן דאמר אשו משום חציו [או כשהצית הדבר בעצמו, אף לריש לקיש] – חייב.
 והסיקו בגמרא (כפירוש רוב הראשונים) שמחייב רבי יוחנן גם כש'כלו לו חציו' – משום ממונו. כגון שנפלה דלקה בחצרו ולאחר מכן נפלה גדר שלא מחמת הדליקה והלכה האש והדליקה והזיקה בחצר אחרת – חייב.

לפירוש רש"י שלפנינו, וכן נקטו התוס' הרא"ש ר"י מגאש ראב"ד המאירי ריא"ז ורש"ל, מודה רבי יוחנן לריש לקיש לחייב על האש משום ממונו אלא שמוסיף לחייב מטעם נוסף, גם משום חציו [ונפקא מינה לחייב על אש שאינה שלו, לחייב ד' דברים, לדין קלב"מ, לחייב על 'טמון', לחייב באש דבהמתו – ככל הנ"ל].

לפי פירוש אחר (הר"י ישעיה בשיטמ"ק, וכן גרס רש"ל בפרוש ראשון דרש"י. וע' גם בנחלת דוד), למסקנא מחייב רבי יוחנן רק באש שלו, בין באופן של 'חציו' [ואז חייב בארבעה דברים], בין כשכלו לו חציו – משום ממונו, וכגון שהיה לו לגדרה ולא גדר. (וע' בשיטמ"ק בשם תלמידי הר"י שדוקא ב'כלו לו חציו' מחייב רבי יוחנן כי התחילה האש כחציו, משא"כ משום ממונו גרידא).
 לפירוש הר"ף והרמב"ם (כבאור הגר"א), למסקנא מחייב רבי יוחנן משום חציו, ומכל מקום יש פטור 'טמון' בכל אש שהדליק בתוך שלו – משום הדין הנוסף של 'ממונו המזיק'.

א. הלכה כרבי יוחנן (רמב"ם רא"ש וש"פ).

ב. החיוב משום 'חציו' קיים גם כשלא הבעיר בעצמו האש, אלא כל מקום שפשע ולא שמר גחלתו – חציו הם (תוס' ורשב"א. וכ"מ בראב"ד להלן). ונראה הכוונה אעפ"י שלא יצר את האש אלא הביא גחלת וכד', אבל בלא מעשה באש עצמה הרי לא גרע זה מ'כלו לו חציו' (עפ"י דרכי דוד, מנחת שלמה. וע"ש שצדד שאם פתח חלון ותיכף יצאה האש – הרי זה כמעשה דידיה).

ג. משמע מתוך דברי התוס' (ד"ה חציו דהרש) והרשב"א, שאין חיוב משום חציו אלא באש היכולה להזיק ברוח מצויה הרבה, שההיזק קרוב לוודאי, כעין חציו, אבל משום ממונו חייב אעפ"י שאין ההזק מזומן כל כך.

ד. בנמוקי יוסף משמע דלמ"ד 'משום חציו' יש לו כל דיני אדם המזיק ומתחייב באונס כרצון. [שמא הכוונה רק לאונסי האדם, אבל על אש שאינה מצויה לכו"ע פטור. וע"ע].

ה. אבנו סכינו ומשאו שהניחם בראש גגו ונפלו ברוח מצויה, יש אומרים שנידונים כ'חציו' לרבי יוחנן, כאש (עפ"י תוס' סנהדרין עז. וחדושי הר"ן שם ורבנו דוד). ויש חולקים (עפ"י שיטמ"ק נו. בשם הרא"ה. ועחז"א ב.).

דף כג

מו. הכלב שנטל חררה והלך לגדיש; אכל החררה והדליק הגדיש – מה דין התשלומים לבעל הכלב ובעל החררה?

תנן, הכלב שנטל חררה והלך לגדיש, אכל החררה והדליק הגדיש – על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק. העמידו בגמרא כשבעל החררה שימר גחלתו, והכלב חתר תחת הדלת ונכנס [וסתם

דלתות חתורות אצל כלב (רב מרי בריה דרב כהנא). ומ"מ הלה שמר על גחלתו כשמירת בני אדם ולא הטריחוהו חכמים יותר. תוס'], ואכל בגדיש של בעל החררה – הלכך בעל הכלב נושא באחריות לבדו; על החררה חייב כדין 'שן' ועל הגדיש כדין 'צורות' של רגל. [על מקום הגחלת, אם הניח כדרך – משלם נזק שלם. ולריש לקיש אינו חייב אלא על מקום גחלת, נזק שלם בהנחה וחצי נזק בזריקה, כנזכר למעלה].

כתב הרמב"ם (ב,יז) שאם היה הכלב מגרר החררה על הגדיש והולך ושורף – משלם על החררה נזק שלם ועל מקום הגחלים חצי נזק ועל שאר הגדיש פטור. והראב"ד והמאירי השיגוהו (ע' מ"מ וכס"מ).

אם בעל הגחלת לא שימר גחלתו – גם הוא חייב בנזק הגדיש [והואיל והגדיש שלו, בעל הכלב נפטר מחלקו של בעל הגחלת ומשלם רבע בלבד (תוס'). ואם הגדיש של אחר – בעל הכלב משלם חצי ובעל החררה חצי. ולריש לקיש הפוטר את בעל הכלב על שאר הגדיש – ישלם בעל הגחלת את הכל (רש"י. כנראה תלוי הדבר במה' רבי נתן וחכמים). ויש סוברים שבעל הגחלת לבדו חייב על שאר הגדיש ובעל הכלב על מקום גחלת (עפ"י רמב"ם ב,יח' רמ"ה ועוד). וע' במאירי ובתו"ח].

א. לקח הכלב את החררה ממקום שמור ביותר, אעפ"כ בעל הכלב חייב לפי מה שנוקטים תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, שהרי שלא שמר על כלבו והיה יכול ליקח ממקום שאינו שמור כל כך (הגהות אשר"י).

ב. על החררה חייב בעל הכלב לבדו, גם אם בעליה לא שמר על גחלתו (תוס' רמב"ם ועוד).

מז. א. שור שהרג אדם ברשות בעליו, כשאותו אדם נכנס שלא ברשות – האם השור בסקילה ובעליו משלמים כופר?

ב. מהו נידון השאלה אם פי פרה כחצר המזיק או כחצר הניזק? מהי המסקנה בשאלה זו?

א. הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית ומת – השור בסקילה, ובעלים פטורים מן הכופר – שאומר לו: מה לך ברשותי. [אבל לענין מיתת השור אין זו טענה לפטור, 'כיון שהוא מועד להרוג נפשות – אין לחוס עליו, כדי שלא ירבה חללים בארץ' (רבנו יהונתן). וכן הדין כשהבעלים שמרוהו כראוי וקרה אונס ונגח והמית – השור יסקל (תור"פ מה)].

ב. לפי הנראה לכאורה מפשט דברי רש"י והמאירי, הנידון הוא בכל בהמה האוכלת מפירות אחרים, האם הנזק ברשות הניזק וקוראים אנו בו ובער בשדה אחר, אם לאו.

התוס' תמהו על כך, שודאי אין סברא לפטור בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה שם. ופירשו הספק כשאחרים הכניסו לתוך פיה, האם אכילתה נחשבת ברשות הניזק אם לאו. כיוצא בזה פירש הראב"ד: בכגון שהלקיחה היתה ממקום פטור, כגון רשות אחרת, והלכה לרשות הניזק ואכלה שם. ופשטו מ'הכלב שנטל חררה' שפי פרה כחצר הניזק דמי.

הלכך המשסה או משיך כלב ונחש (אפילו נטל יד חברו והכניסה בפיהם. עתוס' ורשב"א) – חייב בעל הכלב בתשלומי נזיקין וכופר. כן משמע בגמרא. [ולהלן (כד): נסתפקו בדבר, ואמר רבא ב'את"ל' לחייב. וכן נקט הרי"ף להלכה, שכל 'את"ל' בכגון זה – הלכה הוא. נמו"י להלן לו].

א. וכן הדין לענין מושיט פירות אל פי הבהמה. ודוקא ממקום שלא היתה יכולה לקחתם בלעדיו (תוס'). ומדובר כשהמושיט אינו בר חיוב, או שאין לו מה לשלם (רא"ש), אבל בלאו הכי –

המושיט חייב. ואם היו הפירות מונחים במקום שהבהמה היתה יכולה לקחתם, נראה שאם המושיט הגביהם – הוא חייב. ואם לא הגביהם אלא קירבם אצלה – לא עשה כלום. ובחש"ו באופן זה שהיתה יכולה לקחתם – ודאי בעל הבהמה חייב (הג"א).

ב. המשסה פטור כדין גרמא בניזקין (כד: ורש"י). ואולם אם נתכוין והויד קנסוהו חכמים (פסקי ריא"ז ה"ו כ. ונקט כן בכל הגרמות – שם פ"ט ה"ו ופ"ג ה"ב ועוד. ואין משמע כן מסתימת דברי הרמב"ם לפטור משסה). וכל שאינו יכול לגבות הנזק מהמשסה – גובה מבעל הכלב. ומשלם בעל הכלב חצי נזק (שם). וע' מנחת שלמה להלן כד ובמלואים סו"י ה).

דין שיסוי והשכה לענין הריגה – בסנהדרין עו-עז.

מח. א. עזים הנכנסות לחצר שאינה גדורה ומפסידות – האם בעליהם חייב להצניען או יכול לטעון 'גדור חצרך'?

ב. עזים המיועדות לשחיטה ומפסידות בתוך כך את הבריות בשוק – מה דינן?

א. רב יוסף, נכנסו לרשותו עזים של בית תרבו. שלח את אביו לומר לבעליהם שיצניעון (כגרת הר"ף. ורבנו יהונתן מפרש לשון שמתא, אם בעליהם לא יצייטו לשמרן). אמר לו אביו: אם אלך יאמרו לי: יגדור הוא את רשותו. נקטו הר"ף ורבנו יהונתן והתוס' שטענת אביו דיחוי בעלמא הוא, אבל לדינא חייב בעל העזים לשמור את בהמותיו ולשלם אם נכנסו לשדות פתוחות. וכן נטה המאירי.

והרא"ש הביא בשם ר"ח שהלכה כאביו. ודוקא בשדות, שאין הרועה יכול לשמור את כולן שלא ייכנסו לשדות, אבל בעיר מודה אביו שחייבת, שאין אדם יכול לנעול דלתי ביתו כל היום.

ב. מכריז רב יוסף / רבה: העולים למעלה (- ארץ ישראל) והיורדים למטה (הו יודעים): אותן עזים של השוק (המיועדות לטביחה וממתינות ליום השוק) המפסידות – מתרים בבעליהן פעמים ושלוש פעמים [ומ"מ חייבים לשלם באותן הפעמים. ראב"ד]. אם שומע – שומע, ואם לא – אומרים לו, שב על מקום הקצבים וקבל כספך (כלומר שוחטים אותם אפילו שלא ביום השוק ומודיעים בעליהם שיבואו למכרם. ראשונים).

א. שאר בהמות שאינן מיועדות לשחיטה – אין בעליהם חייב לשחטן (עפ"י רש"י תוס' רא"ש ראב"ד רשב"א ומאירי). ויש שאינם מחלקים בדבר (כ"מ ברמב"ם ה,א).

ב. מרש"י משמע שגם אם היו הבהמות מזיקות ברשות הרבים – הדין אמור. ויש חולקים (עתוס' ושיטמ"ק ומאירי).

וברמב"ם (ה,א) נראה שגם אם לא הזיקן אלא שנכנסו לשדות אחרים – מתרים בהם שלש פעמים ושוחטים.

ג. לדעת רבנו חננאל, דברי רב יוסף אלו הם אמורים לפי שיטתו לעיל, אבל לאביו שסבר על הניזק לגדור שדהו – אין הדין כן. וכך נקט להלכה. ואין משמע כן בשאר הראשונים.

דפים כג – כד

מט. איזהו תם ואיזהו מועד?

איזהו מועד – כל שהעידו בו שלשה ימים (נגח הוא מתמל שלשם). ותם – משיחזור בו שלשה ימים (שראה ולא נגח בהם כלל. ע' רבנו יהונתן לו). דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: מועד – שהעידו בו שלש